

ҚАРДОШ ҚОЗОҚ-ЎЗБЕК ХАЛҚЛАРНИНГ МЕҲМОНДЎСТЛИК ВА КЕЛИНЛИК ОДОБИГА ДОИР АНЪАНАЛАРИНИНГ ЭТНОГРАФИК ТАВСИФИ

Шолпан Бухарбаевна Булекбаева

П.ф.ф.д. (PhD), Навои давлат педагогика Институтининг, чет тиллар факультетининг
қозоқ тили ва адабиёти фани йўналиши кафедрасининг доценти

АННОТАЦИЯ

Мақолада туркий халқлар қаторидаги қозоқ ва ўзбек халқларининг урф-одатларидаги умумийлик ва ўзига хосликлари, уларнинг этнографик, лексикографик тавсифи ҳар томонлама баён этилган. Ҳар икки халқнинг турмуш тарзи, меҳмондўстликка оид этнографизмлар, ўзбек халқи удумларидан фарқли уларок “Ат тергеу” (келиннинг куёв томонига тегишла одамларининг исмларини тўғри атамаслиги) каби табунинг элементлари, келин саломнинг қўлланиладиган жойлари ва фарқли жиҳатлари қиёсий таҳлилга тортилади

“Бизнинг халқларимиз қадим замондан тинчликда ва муросада, бир бирини қўллаб-қувватлаган ҳолда яшаб келмоқда. Икки томонлама муносабатларни қўллаб-қувватлашда ва икки халқларнинг янада яқинлашувида мамлакатларимизда яшовчи кўплаб қозоқ ва ўзбек диаспоралари муҳим роль ўйнамоқда, улар учун миллий маданият, тил ва анъаналарини ривожлантириш учун қулай шароитлар яратилган. Миллий-маданий марказлар фаолият олиб бормоқда, ўзбек ва қозоқ тилида таълим берувчи мактаблар ишляпти, қозоқ ва ўзбек тилларида газета ва журналлар чоп этилмоқда. Қозоғистондаги олий ўқув муассасаларида 14 мингдан зиёд Ўзбекистонлик талабалар таҳсил олмоқда”, – дея таъкидлайди Ўзбекистон Республикасининг президенти Ш.М.Мирзиёев [1,1].

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Ҳа, жуғрофия бизни яқин қўшни қилиб қўйди, тарих бизни биродарларга айлантди. Шу сабабли бу иккала миллатнинг турмуш тарзида, тилида, адабиёти ва маданиятида умумий жиҳатлар кўплаб учрайди [8,2958]. Шунингдек, қозоқ ва ўзбек халқининг меҳмондўстлик қадриятларида ҳам умумий жиҳатлари мавжуд. Қозоқ тилида *қонақ -қўн* феъли билан **-ақ** от ясовчи қўшимча орқали ясалган уйга қўниб, ётиб кетадиган меҳмон маъносини англатган. Меҳмон тушунчаси бевосита кут билан боғланган.

ҚУТ – кўп маъноли категория бўлиб, рисқи, насиба, мўл-кўлчилик маъноларини англатади-. Меҳмоннинг оёғи қутли бўлишини яхшиликка йўйиб, хонадонга қувонч ато этиб келган меҳмонни *қутли меҳмон*, *Ақжолтай қонақ* [2,86, 148, 152-б] дея эъзозлаган. *Қырықтың бірі –қыдыр* (Қидир бобо)деб меҳмонга иззат икром кўрсатган. Меҳмондўстликка оид “*Қонақ келсе есіктен, ырыс келер тесіктен*», «*Қонақ аз отырады, көп сынайды*», «*Келгенше қонақ ұялады, келген соң қонақ иесі ұялады*», «*Шақырған жерге бар, шақырмаған жерде не бар*», «*Шақырылмаған қонақ сыпырылмаған жерде отырады*», «*Жаман үйді қонағы билейді*», «*Қонақ қойдан жуас*» каби қатор мақолларни мисолга келтиришимиз мумкин. Ўзбек халқи ҳам меҳмондўст халқлардан биридир. Жамиятнинг ўзаро алоқасини мустаҳкамловчи асосий омиллардан бири бу мўмин дўст биродарлар бир-бирларини зиёрат қилишлари, яъни меҳмоннавозлик. Ўзбек халқи ҳам азалдан меҳмондўст халқ. Таниш-нотаниш меҳмонларга очиқ юзлилик билан уйининг тўрини мухайё қилади, турли-туман таомлар тайёрлаб, меҳмоннинг кўнглини овлайди .»*Меҳмонли уй –баракали уй*» деган мақол қон-қонимизга сингиб кетган [3,1]. Зиёфат, яъни меҳмоннавозлик ва меҳмон кутиш олийжаноб хулқлардан бўлиб, фозил кишилар бу нарсага қадим-қадимдан бери амал қилиб келадилар. Халқимиз меҳмондўстлиги, меҳмоннавозлиги билан шуҳрат қозонган. Бирор ўзбек хонадони, оиласи йўқки, меҳмонни хурсандчилик билан кутиб олмаган, уйдаги бор неъматларни дастурхонга келтириб тўкмаган бўлса. “*Меҳмон – отангдан улуг*”, “*Меҳмон келар эшикдан, ризқи кирар тешикдан*”, “*Меҳмон олдида ҳатто мушугингни пишт дема*” каби мақол ва ҳикматлар бежизга айтилмаган. Меҳмон уйга кириб келиши билан қўлларини ёйиб, “*Тинчлик, хотиржамлик бўлсин*”, “*Ҳамиша тўйхона бўлсин*”(қозоқ халқида йўқ,овқатдан сўнг фотиҳа беради) деб фотиҳа беради.

Меҳмондустлик ажойиб ҳислат бўлиб, одамлар ўртасидаги дўстлик, биродарлик ришталарини мустаҳкамлашга ҳизмат қилади ўзини комил иймонлилардан деб ҳисоблаган ҳар бир киши меҳмонини икром қилмоғи лозим [4, **10-11-б**]. Қозоқ халқидаги “*Кеңге кең дүние, тарға тар дүние*», «*Үйің тар болса да пейілің кең болсын*», «*Бидай наның болмаса да, бидай сөзің жоқ па еді?*» каби мақол ва иборалари ўзбек халқининг «*Меҳмонхонанг тор бўлса ҳам меҳру дилинг кенг бўлсин*» деган мақоллари билан маънодош бўлиб турибди, чунки ғоя бир, қадрият ўхшаш, удумларнинг умумийлигидир [4].

Қозоқ халқида: “*Таңғы астан қалдырма, түскі асқа телмірме, кешкі асты бақпа* “ деган ибора бор, яъни нонуштани меҳмон билан баъхам кўриш, тушликни кутиб

ишдан қолиб кетмаслик, кечки овқатга қолиб, манзилига ета олмай қолмаслик ҳамда пархез сақлаш масалалари кўзда тутилган. Кейин “*Тўски асқа тўстик жерден қонақ келеди*» деб тушликка кутилмаган меҳмон келиб қолиш ихтимолини ҳисоблаб овқатни кўпроқ тайёрлашни маслаҳат беради. Ҳалқимиз ҳечқачон уйга келган меҳмонни таъм тотирмасдан қўйиб юбармайди, иккинчи томонидан бу таомнан улуғ нарса йўқ деган қарашларни ва таомни ҳурмат қилишни билдиради. *Қуёс ўйден қўр шықпа* деганларидек, қозоқларда ҳеч бўлмаганда нондан, ёки еб ўтирган таомдан бир оғиз бўлса ҳам таъм тотиради. Ўзбек халқидан фарқли томони бу удум қозоқ этнографиясида

АУЫЗ ТИЮ (ОҒИЗ ТЕКИШ) деб аталиб келган киши чочилинч бўлса, нондан бир узим олиб еб кетиш керак[5,203]. Қозоқ халқида меҳмонни қўй сўйиб, унинг калласи ва йиликлари билан сийлайди, меҳмонни имкон қадар яхшилаб кутиб хурсанд қилиб жўнатади. Меҳмоннинг ёши ва қариндошлигига кўра молнинг олти (иккитадан ўн икки) йилигининг ҳам эгаси, сибағаси бор. Буни қозоқ этнографияси терминида

СЫБАҒА дейишади Масалан ёши улуғ катталарга қари йилик, ўрта йилик билан ёмбош, кудага ёмбош, келин ва куёвга тўш ва қуйимчоқнинг ёнига очиқ йилик, аёлларга тўқман йилик (кўрак меҳмонга тортилмайди бола-чақага бериш мумкин) тортилади. Юраги ва жигарини қиз болаларга ёки ёшларга меҳрибон раҳимдил бўлсин дея берилади. Лекин бўйдоқ қиз-йигитларга қариганча уйда ўтириб қолмасин деб, қари йиликни ушлатмайди. Ёш болаларга бўйи ўсмай қолади деб калта қовуртқани бермайди. Молнинг калласини ёшлар, шу ҳонадоннинг куёви ва жиани ушламайди ва улар таомга фотиҳа бермайди. Овқат тортилгандан кейин ёши улуғи «*бисмилла ҳир раҳманир раҳим*»билан таомни бошлаб беради. Катталар бошнинг қулоғи кўзини, ёнидагиларга улуштиради. Овқатдан ёшлар томонга сарқит берилади, ёшлар йўқ емайман, қорним тўқ деб сарқитни рад этса, тарбиясизлик бўлади.Тўқ бўлса ҳам «Қуллуқ!» деб таомдан таъм тотади, келинлар эса ўрнидан туруб эгилиб салом қилади ва таомдан ейиш керак. Бу ҳолатни қозоқ этнографиясида АСАТУ дейишади[5,216].

АСАТУ – анъанавий овқатланиш маданиятида ёши улуғ, йўли катта одамларнинг ёши кичикларга товоқтаги гўштнинг бўлақларидан там тоттириб илтифотини билдирадиган этик расм-русм. [5,215]. Қозоқ-ўзбек этнографиясидаги фарқли жиҳатлардан бири – ўзбек халқида “СИБАҒА” «ОШАТИШ» удуми учрамайди. Аммо илгари, айниқса, ярим кўчманчи ўзбекларда' узоқ сақлашга мўлжалланган қовурдоқдан ташқари қазии-қарта, қурт каби таомлар

тайёрланиб меҳмонга тортган. Асосий меҳмон таоми ош, яъни палов, норин сих кабоб, қийма кабоб, чўпон кабоб, ҳасип кабоб, буғлама кабоб, тандир кабоб, чарви кабоб, жигар кабоб, суyoқ овқат гуруч, мош, ловия, нўхат, маккажўхори, оқ жўхори каби донлардан, буғдой ва жўхори уни хаамиридан, кабилар ва б.Дашти кипчоқ ўзбекларининг бир қисмида ҳозиргача меҳмонга қўйнинг калласи, оёқ ва ичак-чавоқларини пишириб олдига қўядилар.[7,165-б] . Хар иккала халқда ҳам таом еб бўлгандан кейин ёши улуғи қўлини ёйиб, фотиҳа беради.

БАТА – (ФОТИҲА) катталарнинг ёш авлодга эзгу нияту тилаклари қамралган дуолардан биридир. У дастурхонга ва ейилган таомга, каллага, сафарга отланмоқчи бўлган йўловчига, узатиладиган қизга бир ишни бошлаётан талабгорга ва.б. ёши улуғ катталар томонидан берилади, ёшлар эса, “Амин! Амин”! дея фотиҳани қабул қилади. Қозoқ халқида эса албатта каллага аётлар ўқилиб, арвоқларга қуръон бағишланади, ундан кейин албатта ёш болалардан биттаси қумғон ва шлавшин, эғнида сочиғи билан кириб, меҳмоннинг ёши каттасидан бошлаб, қўлларига сув қуйиб чиқади, катталар унга “*Барака топинг*”, “*Бахтли бўлинг*”, “*Умр ёшингиз узоқ бўлсин*” дея миннатдорчилик билан дуо қилади.

Дастурхонда хар қандай таом бўлишидан қатъий назар, хар икки халқда ҳам албатта, бир жуфт ёки икки жуфт нон қўйилиши шарт. Қозoқ халқида “*Ас атасы –нан*” , ўзбек тилида “*Ноннинг ушoғи ҳам нон*” каби мақоллар билан қатор “*Нонни дастурхонга тескари қўйма*”, “*Нонни бир қўл билан ўзма*”, “*Нонни ўнг қўлинг билан синдир*”, “*Нонга пичоқ санчима*”, “*Нонни бир нарса билан санчиб олиб ема*”! каби қатор тарбиявий таъқиқловчи сўзлар фойдаланилади. Илгарилари ҳатто “*Нон урсин!*” дея нонга қасамёд қилиш қозoқ ва ўзбек халқининг иккаласида ҳам удумлардан бирига айланганлар. Нонни эъзозлаш бу иккала халқнингдан ҳам кузатиш мумкин.

“*НОН СИНДИРИШ*” маросими – ўзбекларда қуда томонга (келинникига) 3-5 киши (куёвнинг яқин кишилари)дан иборат таркибда патир нон, холва ва бошқа ширинликлар билан борилади. Ушбу маросимда иккала тараф вакиллари иштирокида устма-уст турган бутун нонлар тенг ўртасидан иккига бўлиб ушатилади ва хар иккала тарафга бирдек (холва ва ширинликлар) тақсимланади[7,3]

Меҳмондўст халқ учун меҳмон бўлиш учун ҳам, меҳмон кутиб мезбон бўлиш учун ҳам баҳона қўп. Қозoқ халқида ёқ суяги қичиса ҳам бир жойда меҳмон бўйириб турмикин дея йирим қилади. Қозoқ, ўзбек халқи табиатан тўйчил халқ. Ҳозирда қозoқ

халқида юқоридаги “*Нон синдириши*” маросими “*Сирға солиши*”(илгарилари “*Румол тортиши*” деб ҳам аталар эди) маросими билан алмашган, лекин маросимда худди юқоридагидек Нон синдирилади, фотиҳа қилинади. Кўпинча бу маросим қозқоларда “АТАСТЫРУ» деб номланади.

“АТАСТЫРУ» - қадимда қозқоқ жамоасидан ўрин олган якка ойлавий анъана, ўғил билан қизнинг ота-оналарининг кўдо бўлишга келишуви, ваъдалашуви, яъни ота-оналарнинг ваъдалашуви фотиҳа йўли билан тасдиқланиб, қиз билан ўғил аташтирилган ҳисобланади[5,252]. Ўзбек халқида ҳам бу жараён «УНАШТИРИШ» деб аталади. Бу, жараён қозқоқ халқида «Шаш сипатар», «Қыз көрсетер», «Қыз қашыра», ўзбекларда эса “*Оёқ босди*”, “*Чимилдиқда кўзгуга боқши*” “*Келинга аталганларни бериши*” қатор удумла билан давом этади. Демак:

ШАШ СИПАТАР – қиз янгалари куёв йигитдан қайнисинглисининг сочини силатиб, кўрманак олиши.

«*ҚЫЗ КӨРСЕТЕР*» -қалинлигини опкетишга келган куёв тўрага янгалари қизни кўрсатмасдан ноз қилиб, қизни кўрсатиш ҳаққини ўндириб олади.

«*ҚЫЗ ҚАШЫРАР*» - қизни қалинлик ўйнаб келган йигитдан узоққа олиб кетиб, етиб олса қизни қочириб юбариш шарти билан ёшлар орасида ўйналадиган ўйин тури[6, 58].

«*ОЁҚ БОСДИ*” –йигит қизни опкетишга келганда, чимилдиқта ўтказиладиган удумлардан. Бундай пайтда одатда куёвлар келиннинг оёғини астагина босиб қўйишади ва даст кўтарганча чимилдиққа олиб кириб кетишади. [7,4]

“*ЧИМИЛДИҚДА КЎЗГУГА БОҚИШ*” Келин чимилдиққа киргандан кейин янги сотиб олинган, лекин хали ҳеч ким боқмаган, ўраб қўйилган кўзгуни ёши кекса момолардан бири очиб, келин-куёвга тутади. “Ҳаётларинг ойнадек тиниқ бўлсин, кўз очиб кўрганнинг билан қўша қаринглар”, дея, келин-куёвлар атрофидан ёқилган шам айлантрилади. Сўнгра исириқ тутатилиб, уларга новвот чой ичирилади. Чимилдиқ атрофида ўтирган барча аёллар келин-куёв ичган новвот чойдан яхши ниятлар билан ичадилар. (Қозқоқ халқида эса *новвот сув* қудага қўшинининг уйдан опкелтирилади) [6,5]

“*КЕЛИНГА АТАЛГАНЛАРНИ БЕРИШ*” –бу маросим давомида кекса момолар куёвнинг онасини чақирадилар ва келин чимилдиққа киргач, ўтирмаётганини, қайнонасининг унга аталганларни “беришини” айтадилар. Шунда куёвнинг онаси уй-жойини, агар ховли, боғ-роғи бўлса, шуларни, қўй-қўзиси ва чорваси бўлса, уларни ҳам беришини айтади. Момолар эса келин барибир

ўтирмаётганини айтишади. Шунда қайнона ўғлини шунча йиллар давомида оқ ювиб, оқ тараб катта қилганини, эндиликда уни келинга ишониб топширишини айтади. Кейин “Келин салом”, “қозоқ халқида “Беташар”, “Никоҳ тўйи” маросими билан давом этади. Ўзбек халқида тўйдан кейин “Чимилдиқ йиғиш” маросими ҳам меҳмондорчилик билан ўтказилади. Бу удум қозоқ халқида йўқ, лекин чимилдиқ келин фарзандли бўлгунча туради, кейин ўзлари йиғиштириб қўяди. Лекин қозоқ халқида келиннинг бўйида бўлишини сезиши билан қайнонаси “Қарын той” маросимини ўтказиб бериши, меҳмондорчиликнинг яна бир наъмунаси. Фарзанд дунёга келса ўзбек халқида бешик тўй, қозоқ халқида “Шилдехана”, хуллас меҳмондўст қозоқ ва ўзбек халқининг дастурхони ҳар хил урф-одатлар баҳона йиғилмаган. Яна бир эътиборга молик урф-одатларимиздан бири – келиннинг салом қилиши[6,6].

СӘЛЕМ САЛУ –барча меҳмонларга, келиннинг куёв томонидаги катта- кичик барча вакилларига Беташардан (тўй кунги келин саломдан) бошлаб бир умр эгилиб салом қилиши. Эътиборли жиҳати шундаки, ўзбек халқида янги келин 2-3 кунгачагина куёв томоннинг катта-кичик барча вакилларига, эрига ҳам салом қилади. Қозоқ урфида эрига салом солинмайди ва ўзининг яқин қариндошларига, уруғдошларига салом солинмайди (“Султон суягини ҳорлама” деб ўз яқинларига салом солишни таъқиқлаган). Аммо ўзбек удумидан фарқли томони –қозоқ келини қайин юртининг катта-кичик барчасига бир умр эгилиб салом қилади. Уйда қайнона, қайнотага, қайнопа, қайнака, қайниука, қайнисингил – барчасига бир умр ҳар куни эрталаб эгилиб бир марта салом қилади (қазақша:сәлем салу). Ўзбек урф-одатида учрамайдиган қозоқ халқидаги яна бир урф –бу келиннинг қайин юртига тегишли вакилларнинг исмларини умуман атамаслиги, бошқа исм қўйиши.

АТ ТЕРГЕУ –қадимий қозоқ турмушида аёлларнинг қайин юртининг вакиллари ва дунёдан ўтиб кетган аждодларининг исмларини тўғри атамасдан, ишора қилиб аташ одати. Шунингдек қиз олишиб- қиз беришмайдиган қавмнинг уруғларининг катта вакилларида бошлаб, ўзи келин бўлиб тушгунга қадар туғилган болаларгача номини тўғри атамаган. Аниқроғи бу табунинг бир тури[5,242]. Ат тергеу –туркий халқларнинг ичида қозоқ, қорақалпоқ миллатларида ҳалигача сақланиб қолинган. Аммо жамият ривожланиб, замон янгилиниши туфайли ат тергеу удуми Қозоғистоннинг кўп жойларида қўлланишдан чиқиб қолган. Қозоғистонда йўқолиб бораётган бу урф-одат Ўзбекистон (Навоий, Бухоро, Тошкент вилояти в.б.) қозоқларининг урф-одатларида қайин юртга ҳурмат-иззат рамзи, ўсиб-ўнишига нажот, қолаверса ўвол бўлади деган

ишонч тариқасида бу кунгача қатъий сақланиб қолган ва кундан кунга замонвий тус олиб келмоқда. Демак, келин қайнотасини ҳамиша ота, қайнонасини –ене, қайнакасини ёшига кўра қайнаға ёки аға, қайнопасини ёшига кўра опа ёки апше, қайниукаларини *Молда жигит, Сылқым жигит, Тетелес, Енишлес, Экежан, Төрөм, Төрө жигит, Мырза жигит, Мырзаға, Айдарлым, Кішкенем, шырақ, Ақжигит, Нўржигит, Ержигит, Серіжигит, Төрөжан, Бижигит, Ортаншым, Байжигит* в.б. қайнисингилларини эса *Бойжеткен, Ерке кыз, Еркем, Еркежан, Ақерке, Аппагай, Аппағым, Бөпежан, Тўлымым, Моншақ, Көркем, Ақмоншақ, Қарагөз, Ботагөз, Аягөз, Қызгалдақ, Балым, Аққыз, Ақгўл, Арайлым, Шырайлым, Сўлу т. б.* Шунингдек, ягалари қайинука ва қайинсиншиллари билан ҳазили борлигидан фойдаланиб, уларнинг исмларининг синонимларини, антонимларини ёки русчалаштириб ва бошқа усулларда ишора қилиб отларини ўзгартириб қўйиш ҳолатлари ҳам кўп учрайди. Масалан қайниукаси қора бўлса Ақжигит, кичкина бўлса дауйигит, идорада ишласа, *Раис бола*, ўқитувчи бўлса *Муаллим бола*, шофер бўлса *Шофер йигит* деб аташади. Агар исми Ақин бўлса ўзбекчасига Шоирдеб, ёки кўшиқчи бўлса, Водий, баъзида, масалан, Адилхан бўлса, Адольфо, Жанарис бўлса Жонрос деб, Мухтар бўлса Миша, Нурлан бўлса, Нурик, Қиз болларни Қарлиғаш булса, Ласточка ёки Катя, Алтин бўлса, Золушка агар ўз исми Малика бўлса, унинг қозоқча атамаси билан Ханшайим(буларнинг кўпчилиги ўзимизнинг келинлик тажрибамиздан) қисқаси ўз исмини атаб ранжитиб олмасликка ҳаракат қилади. Шунингдек, қайин юрт вакилларининг исми кетадиган оддий сўзларни ҳам қозоқ келини ўзгартириб айтиш керак, чунки қайин юртнинг, айниқса, ёши улуғ катта вакилларининг – қайнотасининг, катта бобосининг, қайнонасининг ва бошқа исмлари кетиб қолса, ҳурматсизлик бўлади. Масалан, катта бобосининг исми Пардабой бўлса, келин деразанинг пардасини бошқача аташ керак(масалан биз «тутима» деймиз, Қайин юртга яқинлиги йўқ Пардагул исмли қизларни ҳам имкон қадар тўғри атамасдан «Тутимагул»деб атаймиз). Уларнинг номига аташ бошқа кишиларнинг номини ҳам аташ таъқиқланади. Масалан қайнонасининг исмидек бошқа кишини, ёки географик атамаларни буриб айтиши керак.(Масалан қайнонаси Оразгул бўлса ораза ойини ромозон ёки рўза, Оразжан овулини олдинги овулдеб, қисқаси айтиб қўймаслик керак) Қудуқ номи эрининг бобосининг номида бўлса, Бобомқудуқ, кўлнинг номи ўхшаш келса, Отам кўл деб буриб атаймиз. Расмиятчилик ҳолатларида

хам қозоқ келини ўз боласининг фамилиясини айтишдан ийманиб, хужжатнинг ўзини кўрсатади, ўқитувчи ёки рахбар бўлса ҳам уларнинг фамилиясини атамасликнинг суфогина йўллари қараштиради. Бу урф қозоқ халқида қайин юртга деган чуқур иззат-икромнинг рамзи сифатида авлоддан-авлодга ўтиб келмоқда.

ХУЛОСА

Шундай қилиб, биз мазкур мақолада қозоқ ва ўзбек халқларининг айрим урф-одатларининг этнографик тавсифига тўхталдик холос. Ушбу икки халқнинг тарихий, маданий, адабий, этник яқинликлари юзасидан ўрганишга, изланиб тадқиқ қилишга тотувгилик масалалар жуда кўп [9,110]. Ҳамда бундай долзарб масалани таҳлил қилиш, уни авлодлар онгига етказиш – аждодларимиздан қолган умумий меросини эъзозлашда, уларнинг тарбиявий жиҳатларидан ибрат олишда муҳим аҳамият касб этади.

REFERENCES

1. Ш.М.Мирзиёев. Қозоғистон бизнинг энг яқин ва ишончли ҳамкоримиз. Тошкент: 2022 . (Ш.Мирзиёевнинг Қозоғистон Республикасига хизмат сафарида сўзлаган нуткидан)
2. Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі. Энциклопедия. 3-том - Алматы: РПК «СЛОН» 2012. - 652 б.
3. Жабборов Исо. Узбек халқи этнографияси {Масъул муҳаррир: Т, ; Ўқи т у в ч и , 1994.- 320 б.
4. Ахмедов Нарзулло, Мир Араб мадрасаси мударриси, Муаллиф islom.uz
5. Исмоилов Одилхон. Тошкент шаҳри "Шайх Зайниддин" жомеъ масжиди имоми хотиби, Муаллиф islom.uz.
6. Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі. Энциклопедия. 1-том - Алматы: РПК «СЛОН» 2012. - 732 б.
7. Жиззах вилояти ҳокимлиги» Урф-одат ва анъаналар. 2016.
8. Ibragimovna Q. V. Learning Of Linguistics Terms (In The Example Of Uzbek And Kazakh Languages) //Journal of Positive School Psychology. – 2022. – Т. 6. – №. 8. – С. 2958-2969.
9. Кодирова, Б. (2020). Сравнительный анализ фонетических терминов узбекского и каракалпакского языков. *Иностранная филология: язык, литература, образование*, (3 (76)), 110-116.

